THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל
THE HEBREW JOURNAL
PUBLISHED BY
JOURNAL PRESS, LIMITED
The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario
542 DUNDAS ST. WEST. Telephone Trinity 6830-6831
M. Clavir, Pres. and Gen. Mgr.
Subscription Rates: $6 PER YEAR $3.50 SIX MONTHS
Single Copy—3 cents
Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O., Toronto, January 22nd, 1913

פאר די וואס רעדען און פאר די וואס שווייגען

איבער דער גאנצער אידישער קולטור־וועלט ווערט יעצט געפייערט דער זיבעציג יעריגער געבורטס־טאג פון׳ם גרויסען אידישען היסטאריקער שמעון דובנאוו. און היינט אוועגט קומט פאר די פייערונג ביי אונז אין שטאדט.

א כאראקטעריסטישען ענטפער האט געגעבען דער גרויסער היסטאריקער אויף די אלע פייערונגען. אין אן אפענעם ברעף צו דער פרעסע שרייבט ער: —

"הונדערטער באגריסונגען וואס זענען אנגעקומען צו מיין 70 יערי־גען יובילעאום לעגען אויף מיר ארויף א חוב אפגעבען א הארציגען דאנק אלע פרעזאנען און אינסטיטוציעס, וואס האבען מיר אנגעטאן אזא כבוד. שטימען פון דער גאנצער אידישער וועלט באוויזען נאכאמאל, אז עס איז דא א וועלט אידענטוס, א לעבעדיגער סינטעז פון אמאל און היינט. באזונדערס האבען מיר געפרייט די אפקלאנגען פון מיינע היסטאָרישע געדאנ־קען, וואס איך האב דערהערט אין די באגריסונגען פון דייטשלאנד, וואו מיר איז באשערט צו פארענדיגען מיין לעבענס ווערק. איך האב שטענדיג באטראכט דאס דייטשע אידענטוס ווי א פעסטונג פאר אונזער קולטור אויפ׳ן גרענעץ פון מזרח און מערב. און איך האף, אז אים וועט נאך אויסקומען שפילען אן אקטיווע ראלע אין אונזער נאציאנאלער אויפלעבונג.

"דאנקענדיג אלעמען, וואס האבען זיך אפגערופען אויף מיין יובל אין פארשידענע לענדער, שיק איך מיין הייסען גרוס באזונדערס יענע, וואס האָ־בען געמוזט שווייגען אין דעם איינציגען לאנד, פון וואנען עס קאן נישט אנקומען א פריי וואָרט: אין מיין היימלאנד. דעם היינטיגען סאָוויעט־רוסלאנד. מיין וואָרט וועט אודאי נישט דערגיין צו זיי. אבער אויב ווען עס איז וועט עס דערהערט ווערען, זאָלען זיי וויסען, אז וועגען זיי, מיינע ליידענדע ברידער, איז געווען מיין טראכטען, מיין טיפער טרויער אין די דאזיגע "פייערליכע" יובל טעג".

וויפיעל טראגיזם עס איז פאראן אין די דאזיגע רייד. וויים פארטרי־בען פון זיין היים. וואו ער איז אזוי איינגעוואָרצעלט געווען, פארבראכט ער יעצט אין בערלין, אין יעדע מינוט איז כיי אים טייער, ווייל די יאָרען וואָרטען נים און ארבייט איז פאראן אזוי פיעל.

און פאר די וואס שווייגען, פאר די וואס מוזען שווייגען, אפשר די נענטסטע מחותנים אויף דער שמחה, רעדט דערפאר יענער טייל פון׳ם אידענטוס, וואס קען יא ריידען, און דאס איז די איינציגע טרייסט ביים גרויסען אידישען געלערנטען.

און צווישען די, וועלכע קענען רעדען, געפינט זיך אויך די היגע אידישע קהלה. ארום צוויי צענדליג היגע אידישע ארגאניזאציעס, וועלכע האבען א פאזיטיווע באציאונג צו דער אידישער קולטור־ארבייט באטייליי־גען זיך אינ׳ם יום טוב. און מיר ווילען האפען, אז דער זאל וועט היינט אוועגט זיין איבערפולט לכבוד דעם יום טוב — ווי עס פארדיענט עס די פייערונג, ווי עס פארדיענט עס דער נאמען דובנאוו, ווי עס פארדיענט עס די אידישע געשיכטע, צו וועמענס בנין שמעון דובנאוו האט אזוי פיעל ציגעל ביינגעטראגען.

עס איז א מאסען יום־טוב, און די אידישע פאלקס־מאסען וועלען היינט אוועגט איבערשיקען זייער גרוס דעם באליעבטען היסטאריקער.

א גרוס צו אים פון דער ווייטער אבער דאך נאענטער טאראנטא.

אנטיסעמיטיזם אין קאנאדע

דער אנטיסעמיטישער וואָרעם האט אויך געפונען, ווייזט אויס, א פאסיגען מקום מנוחה, ביי אונז אין קאנאדע. אונז איז שוין אויסגעקומען לעצטע וואך צו אפשטעלען זיך בקיצור דעם דאזיגען טרויעריגען פאקט, ווען מיר האבען קאמענטירט וועגען דער העסליכער פאליטיק וואס ווערט געפירט פון דעם מאנטרעאלער מויאר. אין פארבינדונג מיט דעם קאמפיין, ערב די פראוויינציעלע וואלען אין קוויבעקער פראווינץ.

עס איז באזונדערס טרויעריג וואס דער דאזיגער נפש איז דער מויאר פון א שטאדט, וועלכע פארמאגט אזא גרויסע אידישע באפעלקערונג, און נאך מער טרויעריג איז דער פאקט, וואס ער איז דערוועהלט געווארען אלס מויאר מיט דער הילף פון צענדליגער טויזענטער אידישע שטימען. הפנים אז די מאנטרעאלער אידען האבען נאר נים געוויזאוסט פריער, וואס פאר א פרצוף ער טראגט אונטער דער "אידען־פריינדליכער" מאסקע.

און איצט זענען זיי ביטער אנטוישט. און פלאגעווען פראטעסט־דעמאנסטראציעס געגען דעם דאזיגען פארשוין.

אבער ניט וועגען די מיטלען וואס די מאנטרעאלער אידען דארפען און זאלען אנגעמען גיבען דעם מויאר, ווילען מיר דא שריבען. נאר וועגען דעם פאקט גופא. אז דער הויפט־בעאמטער פון קאנאדע׳ס מעטראפאליע, וועלכער איז אויך דער פירער פון דער קאנסערוואטיווער פארטיי אין דער קוויבעקער פראווינץ, איז אזא פארביסענער אידידשונא, און האט מורא ניט עס אפען ארויסצושרייען.

אויב אין אנדערע לענדער איז דער אנטיסעמיזם פארשטענדליך, איז עס אבער בשום אופן ניט אזוי אין קאנאדע. אין דעם לאנד פון נאציאנאלי־טעטען און וואו עס הערשען צוויי באזונדערע שפראכען — אין דעם לאנד וואו עס מוז האבען טאלעראנץ צווישען איין נאציאן און דער צווייטער, וואָרעם אנדערש וועלט דאס לאנד שוין לאנג צושפליטערט גע־ווארען אויף שטיקלאך — אט אין דעם דאזיגען לאנד פון פיעלישפראכיג־קייט, איז עס די גרעסטע קלקה ווען דער הויפט פון דעם גרעסטען צענטער אין לאנד פרעדיגט ראסען־האס, הגם אויף אביסעל א פארשטעלטען אופן.

און נאך מערקווירדיגער איז עס מיט דעם, וואס דער דאזיגער פאר־שוין איז אליין א פראנצויז, וועלכע איז דאך אין דער מינאריטעט אין לאנד, הגם גענייסענדיג די פולע פרייהייט און רעכט פון דער מאיאריטעט. ווייר־סען מיר דאך ווי אויפגערייצט די קוויבעקער קאטוליקען זענען אויף דעם קאנסערוואטיווען פרעמיער פון סאסקאטשעוועון, דר. ענדערסאן, דערפאר וואס דער לעצטער האט זיך פארנומען צו אפשאפען פראנצויזיש פון דעם דאר־טיגען עפענטליכען לעבען. און זיי זעען ניט איין, אז דאס וואס עס פאר־דריסט זיי און דאס וואס זיי טוט וועה, טוען זיי איינגעטליך דאס זעלבע צו אנדערע.

עס וועט זיין דער טרויעריגסטער מאמענט אין דער קאנאדער גע־שיכטע ווען דאס לאנד וועט אנהויבען אויפגעהעצט ווערען פון איין נאציאן אויף דער צווייטער. און הגם אן אנהויב פון דעם דאזיגען טרויעריגען צו־שטאנד, מערקט זיך שוין איצט, ווילט זיך אבער האפען, אז דער ביליגער קאריעריסם און נאך ביליגערער פאליטישען, קאמיליען הוד, וועלכער איז דער מויאר פון מאנטרעאל, וועט ניט געפינען קיין פעטען באדען אין קא־נאדע פאר זיינע אנטיסעמיטישע שטיק.

אין דער זעלבער צייט איז עס אבער אויך אומבאדינגט נויטיג אז די אידען זאלען אים געבען דעם געהעריגען ענטפער. איידער עס ווערט צו שפעט. דער פארשוין דארף קריגען איבער די הענט.

גוט איז כאטש א טעמע

וועגען דעם פילאזאפישען דעבאט־בריקנער־געשלעג אין מעסי האל.

פון ערא.

צו אייך אלע, וועלכע האבען דאנער־שטאג אוועגט פארלאזען די "פאטקער גיימס", די "ברידזש" טישלאך, און אי־ן ערגעלאזען פאר"יתומ׳ט און עלעגד דעם "ראיעל פלאש" — צו אייך אלע מיין ווארימסטער מיטגעפיל.

א. וויפיעל "גיימס" זענען געבליבען ניט־דערשפיל־טע, צוליעב דעם וואס אחינו בני ישראל זענען געקומען אין די מאָ־סען אין מעסי האל אריין, בייצוזיין ביים גרויסען ספעקטאקעל, די דעבאט־בריק־נער דעבאטע.

און פיעלייכט נויטיגט איר זיך גאר ניט אין מיין סימפאטיע און מיטגעפיל, ווייל איר האט פון דער דעבאטע אפשר אזוי פיעל הנאה געהאט ווי פון א גוטען "פינאקעל". איז אויב איר נויטיגט זיך און מיין סימפאטיע ניט, דאן שיקט עס איבער צו די "האיבראו׳ס", פאר וועמען דער ספעקטאקעל איז זיכער געווען אן אפקומענעיש — אי׳ן אוועגט פארלוירען, און נאך געמוזט באצאלען פאר דעם א דאלאר מיט א האלב חוץ "וואר־טעקס".

און צו אייך אלע אין דער היים־געבליבענע — נעמט צו די קרוין פון חכמה, וועלכע איר פארדיענט זיכער צו טראגען אויף אייערע קלוגע קעפ, שוין צוליעב דעם אליין וואס איר זענט ניט פארכאפט געווארען מיט׳ן שטראם, זענט ניט געשטאנען שטונדען־לאנג צו קריגען א "סטענדינג" פלאץ, און איר זענט זיכער ניט נארישער געווארען, טראצדעם וואס איר האט ניט געהערט די אליף־בית דעבאטע.

און זאלען מיך ביידע טשעמפיאנען אויך מוחל זיין. "פייטינג דעראו" און "נאק־אוט בריקנער" קענען זיך זיין גאנץ גוטע מענשען אין זייער פאך, איינער א גרויסער קרימינאל־אדוואקאט, און דער צווייטער א גלענצענדער גייסטיגער פיר־ער פון דעפארמירטע צאן קדשים. אבער מיינע הערען — פון פילאזאפישע פראַ־גען מאכט מען ניט קיין צירק־אויפשטע־לונג.

פילאזאפיע, און בפרט נאך אזא קאפּ־פליצירטע זאך, צי א מענש האט א נשמה אדער איז א מאשין, האט מער צו טאן מיט א שטיל וויינקעל, מיט פארטי־פען זיך אין זיך, מיט אייגענע מחשבות, ווי צו קומען אין מעסי האל אויסגעפּוצט, דער מאן אין זיין טאקסידא, און די פרוי אין איר האלב־נאקעטקייט.

נשמה, גאטהייט, פילאזאפיע — דאס האט גיכער צו טאן מיט דעם "קול דממה דקה", ווי מיט אראטאָרישער בינע־שרייאנקייט, און ווייצען לכשל, וועגען דעם, אז פון א צוזאמענפארונג צווישען א פארד קאר און א "ראָלס־רייס" וועט קיין "לינקאלן" ניט ארויסקומען.

ווען איינעם אינטערעסירט באמת צו וויסען יענעם אייבינען רעטעניש וועגען דעם מענשען און זיין נאט, איז זיכער ניט מעסי האל דאס פלאץ פאר דעם.

פינף מינוטען פארטעפינג אין זיך וועט יעדען איינעם געבען מער ווי צוויי שטונדען פילאזאפישען "רינג־פייט" אין מעסי האל.

און דאך בין איך געגאנגען, ווי אלע זענען געגאנגען, כאטש מיט א פארארי־טייל.

און צוליעב דעם דאזיגען פארארי־טייל בין איך טאקע ניט געבליבען אנ־טוישט — ווייל איך האב גאר ניט דער־ווארט און גאר ניט באקומען.

דעראו׳ס לעקציע אין אנטאראפּאָלאָ־גיע האב איך נאך געלערנט אין מיינע שילער־יאָרען, און ראבי בריקנער׳ס צי־טאטען פון איינשטיין׳ען האב איך צו־גלייך מיט אים געלעזען אינ׳ם אקטאבער נומער "פארום".

און אפילו ראבי איזענדראט׳ס "סטארי" וועגען די "ראביים" און "רע־ביס" האב איך שוין פריער געהערט א צענדליג מאל.

און ווען דעראו האט געזאגט, אז "קוריאזיטעט איז דער אנהויב פון אלצ־דינג" — האב איך געהאט דעם שליסעל צו דער רעטעניש פונ׳ם גרויסען באזוך.

ווען ניט די זעלבע קוריאזיטעט, וואלטען ניט געווען די דריי־פיער טויזענט דאלאר איינגעמא אין די עטליי־כע צענדליג דאלאר פאר דער פראוויניצ־קאסע אין דער פארמע פונ׳ם "קריעגס־שטייער".

און די אלע קוריאזע באזוכער ווייי־סען נאך יעצט זיכער אויך ניט, צי דער מענש האט א נשמה, ווי די אלטע דאָ־מאיקער ווילען עס האבען, אדער דער מענש איז נשמה, ווי ראבי בריקנער טייטשט עס אויס.

און פונקט אזוי וועניג ווייסט ער אויך, צי א זאמד־קערנדעל האט אין זיך עטוואס נשמה׳דיגס אדער ניט.

אברבא, איך וועל אויעקגעבען דעם נאנצען חאנאראר פאר מיין דאזיגען פעלי־טאן צו דעם יעניגען, וועלכער וועט מיר געבען ענטפערען אויף ראבי׳ן בריקנער׳ס אולטימאטום — פון וואנען האט זיך אנטנומען די ערשטע צעלע אדער די מאָ־טעריע. פון וועלכען דער מענש האט זיך אנטוויקעלט?

דער ערשטער מיר צו געבען די פאָ־סיגע תשובה, באקומט ניט נאר דעם געלט־פרייז, נאר איך וועל אים אויך פראקלאמירען אלס דעם גרעסטען חכם.

און א פרייז בין איך אויך גרייט צו געבען דעם יעניגען, וואס וועט מיר דער־קלערען דעם רעטעניש, אז׳ן קלארענס דעראו׳ס אדערען פליסט טיילווייז אויך בלוט.

"איך וויל ניט קיין קרעדיט, נאר בעסער די קעש" — קאט דעראו גע־טענה׳ט פון דער פלאטפארם, און מזומן, "קעש" הייסט עס שמעקט מער מיט אידישקייט ווי מיט "יענקיזם".

* * *

איך ווייס ניט וויפיעל נוצען די דע־באטע האט וועמען געבראכט — מיר אבער זיכער, וועניגסטענס א טעמע פאר א פעליטאן.

טשיקאגע אידישע פאסירונגען אין נויען

(פון אונזער ווייטער קארעספאנדענט מ. א. טענענבלאט.)

שלום אש פארגעסט וואו ער וואוינט. פיעלע ציטונגען אויך מחוץ עסטרייך האבען אויפגעגאפט א סענזאציע איבער שלום אש׳ס גאסטשאפט אין וויען. דער גרויסער אידישער ראמאניסט האט מיט־נעמאכט א קוראציע אין עסטרייכישען וועלט באר גאסטיין. אזוי ווי זיינע ווערק ווערען ארויסגעגעבען אויף דייטש פון א גרויסען וויינער פארלאג און די דייטשע איבערזעצונג פארקויפט זיך נאך שטארק־ער ווי די אידישע ארייגינאלען. האט שלום אש אין די לעצטע עטליכע יאהר פט נוטיג צו זיין אין וויען. די שטאדט איז איהם בכלל ניט פרעמד. ער איז שוין אמאל עטאָ געווען אין וויען. זיינע דראַ־מעס זיינען סיי אויף אידיש סיי אויף דייטש שוין פיעלע מאָל געשפּיעלט גע־וואָרען אויף באקאנטע וויינער ביהנעס און ער איז דאָ פּרעזענעליך און קינסטלעריש באפריינדעט מיט די בעסטע נעמען פון דער וויינער דיכטער־וועלט.

און אויך דאס מאָל האט שלום אש שוין דעם ערשטען אוועגט פארבראכט אין אנגענעהמער געזעלשאפט מיט פראנץ ווערפעל און מיט אנדערע עסטרייכישע ליי־טעראטען. אינמיטען דער אינטערעסאנטער קאָנווערסאציע, האט מען ציפעליג גע־פרעגט שלום אש אין וועלכען האטעל ער וואוינט. און שלום אש האט פארגעסען דעם נאמען פון האטעל, וואו מען האט איהם צוגעפיהרט. עס איז דעמאלט געווען א גרויס ענגשאפט אין וויינער האטעלען, דארום האט דער אידישער דיכטער אין דעם זעלבען טאג געביטען שעלכע האָ־טעלען. ביי ער האט עפּעגען א פאסיגע אכסניה. זייענדיג שוין אין ערשטען טאג שטארק פארנומען מיט קאנטראלירען א נייע דייטשע איבערזעצונג, מיט קאנט־ראקטליכע ענינים ביים פארלאג און מיט קינסטלערישע און געזעלשאפטליכע פאר־פליכטונגען, האט ער ניט געהאט קיין צייט און קיין געדולד פאר פּראקטישער באלעבאטישקייט. און האט זיך דארום ניט געמערקט דעם נאמען פון האטעל. אזעלך כעס איז שוין פארגעקומען ביי אינטער־נאציאנאלע דיכטער און פילאזאפען, פאר־וואס זאל עס ניט טארען פאסירען אויך א גרויסען אידישען דיכטער?

מ. שלום אש האט מסתמא דאן אליין אדער מיט דער הארה פון פריינד געפונען דעם האטעל מיט זיין באנאוש אין בעסט־טער אָרדנונג און איבערשלאפען דערווייל א נאכט אין אן אנדערען האטעל האט ער אויך נאך געפונען אין וויען. אבער פאר אייניגע צייטונגען אויך אין נאהענטען אויסלאנד איז עס געווארען א גוטע סענ־זאציע און פאר פיעלע לעזער אויך א נייע אויפמונטערונג צו לייענען די ראמאנען פון א אידישען דיכטער, וועלכער איז אזוי פארטעפט, אז ער פארגעסט, וואו ער וואוינט.

דער וויינער דייטשער פארלאג האט מסתמא געמאכט דערביי דאס בעסטע געשעפט.

ניטא קיין אויבערראביגער פאר וויען.

די וויינער קהלה האט בנוגע אויבער־ראבינער א גוטע טראדיציע און א פיינעם געשמאק. אזעלכע רבנים ווי יעלינעק, גיי דעמאן און חיות ווערען ניט אלע פאר יאהר געבוירען און נאר וועניג לענדער האבען נאנצע ווייערס גלייכען. בכלל. איז אויך צווישען גרויסע מענשען א זעלטענ־קייט א פולע הארמאניע צווישען תלמיד חכם און פּרעזעליכקייט. וויען האט כמעט תמיד געהאט דעם דאזיגען זכות. אפשר דערפאר, וואס אפילו די אסימילא־טאָרישע פרנסים האבען ביים אויפנעה־מען אן אויבערראבינער געקוקט מעהר אויף כאראקטער און פּרעזענלליכקייטס־ווערק צוזאמען מיט גרויסע למדנות ווי איידער אויף אפשטאמונג און פאָליטישע איבערצייגונג. זיי האבען תמיד געזוכט ניט סתם א גרויסען רב. נאר א מנהיג רוחני א רעפּרעזענטאט פון תורה וגדולה. אין נייסטיגען און מאָראלישען זין. ווען זיי האבען דערזעהן אין פּראָפעסאר חיות דעם ראזיגען גרויסען אידישען מנהיג. האבען זיי איהם תיכף גערופען קיין וויען און איהם אפגעגעבען דעם גרעסטען כבוד, הגם עס איז געווען א גאליציאנער און דער־צו נאך א קעמפערישער ציוניסט. זיי האבען אלע געוואוסט, אז זיי נעהמען זיך אריין אין איינעגעם היים א פייעריגען צור־שטערער פון זייערע אסימילאטאָרישע אי־דעאלען, ער האט טאקי זיך פארגעשטעלט תיכף פאר זיי אלס אפנאטישער פרעדיגער פון ציוניזם און פון אידישען נאציאנאליזם און געטאן האט ער דאס דוקא פון דער רבנישער קאנצעל. אין הויפט טעמפעל גופא. אבער אלע האבען זיי אנגעבויגען דעם קאָפּ פאר זיין גרויסער אויטאריטעט און פאר זיין קרישטאל ריינער מאָראלי־שער פּרעזענליכקייט.

דארום איז טאקי די גרויסע וויינער אידישע קהלה שוין באלד דריי יאָהר פאר׳יתומ׳ט, אָהן אן אבערראבינער, אָהן א נייסטיגען פיהרער און רעפּרעזענטאנט. מען געפינט נים קיין גדול הדור און מען קען זיך ניט צוקלייבען קיין מיטעל־מעסיגקייט פון מזרח אדער פון מערב. פון מזרח אייראפּעאיש, מערב אייראפּע־אישע און דרום אייראפּעאישע אידישע קבוצים קען ניט ניט נעהמען קיין מאָראלישע א נייסטיגען און מאָראלישען פיהרער. שטייפען אָרטאָדאָקסישען אָדער פריזיזי־טערישע אויך ניט קיין פולען טיפ פון פוילישע אָדער אונגארישע רבנים. עס דארף דא זיין אי א גדול הדור אי א פיינע מישונג פון מזרח איד מיט מערב איד אלס רעפּרעזענטאנטען־ווע גייסטיגע און מאָראלי־שע פּרעזענליכקייט. פיעלע רבנים אין אויסלאנד ווייסען דאס אליין און דארום איז אפילו די צאָהל פון קאנדידאטען ביי היינט געווען א זעהר מינימאלע. און אפילו צווישען די וועניגע רעפּלעקאנטען איז ביי היינט ניט געפונען געווארען קיין איינצי־גער פאסיגער קאנדידאט. וואס זאָל קענען פארשטעלען זיך מיט פולער אויטאריטעט אלס גייסטיגער אנפיהרער פון וויינער אי־דענטוס.

אבער אלע פארטיען אין דער וויי־נער קהלה וויייסען, אז מען קען ניט לענ־גער לאזען פארתומ׳ט די קאנצעל פון אויבערראבינער. דארום זוכט מען אצינד נאך פליינגער ווי ביי היינט און כמעט מיט ליכט נאך א פאסיגען קאנדידאט. מען וויל אומבאדינגט באזעצען דעם פלאץ אין משך פון נייעם יאהר. צו וועט מען ענדליך געפינען די ווירדיגע פּרעזענליכ־קייט, אדער איז דער רבנים שטאנד אין דער גאנצער וועלט ניט בכח אריינגעבען פון זיך דעם בעסטען אדער כאטש איינעם פון זיינע בעסטע רעפּרעזענטאנטן כדי באזעצען דעם אלט־עהרווירדיגען כסא הרבנות הראשית אין דער צווייטגרעסטער אידישער קהלה פון אייראפּא? אדער רעפּרעזענטאנטווע גייסטיגע און מאָראלי־שע פּרעזענליכקייט. פיעלע רבנים אין אויסלאנד ווייסען דאס אליין און דארום איז אפילו די צאָהל פון קאנדידאטען ביי היינט געווען א זעהר מינימאלע. און אפילו צווישען די וועניגע רעפּלעקאנטען איז ביי היינט ניט געפונען געווארען קיין איינצי־גער פאסיגער קאנדידאט. וואס זאָל קענען פארשטעלען זיך מיט פולער אויטאריטעט אלס גייסטיגער אנפיהרער פון וויינער אי־דענטוס.

אבער אלע פארטיען אין דער וויי־נער קהלה וויייסען, אז מען קען ניט לענ־גער לאזען פארתומ׳ט די קאנצעל פון אויבערראבינער. דארום זוכט מען אצינד נאך פליינגער ווי ביי היינט און כמעט מיט ליכט נאך א פאסיגען קאנדידאט. מען וויל אומבאדינגט באזעצען דעם פלאץ אין משך פון נייעם יאהר. צו וועט מען ענדליך געפינען די ווירדיגע פּרעזענליכ־קייט, אדער איז דער רבנים שטאנד אין דער גאנצער וועלט ניט בכח אריינגעבען אין פון זיך דעם בעסטען אדער כאטש איינעם פון זיינע בעסטע רעפּרעזענטאנטן כדי באזעצען דעם אלט־עהרווירדיגען כסא הרבנות הראשית אין דער צווייטגרעסטער אידישער קהלה פון אייראפּא? אדער רעפּרעזענטאנטווע גייסטיגע און מאָראלי־שע פּרעזענליכקייט. פיעלע רבנים אין אויסלאנד ווייסען דאס אליין און דארום איז אפילו די צאָהל פון קאנדידאטען ביי היינט געווען א זעהר מינימאלע. און אפילו צווישען די וועניגע רעפּלעקאנטען איז ביי היינט ניט געפונען געווארען קיין איינצי־גער פאסיגער קאנדידאט. וואס זאָל קענען פארשטעלען זיך מיט פולער אויטאריטעט אלס גייסטיגער אנפיהרער פון וויינער אי־דענטוס.

אבער אלע פארטיען אין דער וויי־נער קהלה וויייסען, אז מען קען ניט לענ־גער לאזען פארתומ׳ט די קאנצעל פון אויבערראבינער. דארום זוכט מען אצינד נאך פליינגער ווי ביי היינט און כמעט מיט ליכט נאך א פאסיגען קאנדידאט. מען וויל אומבאדינגט באזעצען דעם פלאץ אין משך פון נייעם יאהר. צו וועט מען ענדליך געפינען די ווירדיגע פּרעזענליכ־קייט, אדער איז דער רבנים שטאנד אין דער גאנצער וועלט ניט בכח אריינגעבען אין פון זיך דעם בעסטען אדער כאטש איינעם פון זיינע בעסטע רעפּרעזענטאנטן כדי באזעצען דעם אלט־עהרווירדיגען כסא הרבנות הראשית אין דער צווייטגרעסטער אידישער קהלה פון אייראפּא? אדער רעפּרעזענטאנטווע גייסטיגע און מאָראלי־שע פּרעזענליכקייט. פיעלע רבנים אין אויסלאנד ווייסען דאס אליין און דארום איז אפילו די צאָהל פון קאנדידאטען ביי היינט געווען א זעהר מינימאלע. און אפילו צווישען די וועניגע רעפּלעקאנטען איז ביי היינט ניט געפונען געווארען קיין איינצי־גער פאסיגער קאנדידאט. וואס זאָל קענען פארשטעלען זיך מיט פולער אויטאריטעט אלס גייסטיגער אנפיהרער פון וויינער אי־דענטוס.

("אימא").

ווי אזוי אמעריקע געפינט פארנרעכער דורך פיינער פרינטס

אמעריקאנער יוסטיין דעפארטמענט פארמאגט מעהר פיינער פרינטס ווי דער פראנצויזישער אָדער דער ענגלישער.

דער דעפארטמענט אוו דזשאסטיס אין וואשינגטאן פארמאגט א קאלעקציע פון פיינער־פרינטס וואס איז די גרעסטע פון דעם סארט אין דער וועלט, אפילו די באריהמטע דעטעקטיוו סיסטעם ווי סקאטלאנד יארד פון ענגלאנד, אדער די פראנצויזישע געהיים פּאליציי, פארמאגט ניט אזא רייזיגע קאלעקציע פון פיינער־צייכענס וואס העלפען דער רעגיערונג גע־פינען די שפּירען פון די גרעסטע מארד אדער שווינדעל געהיימניסען. פיעלע אנ־דערע מעטאדען ווערען געבראָיכט צו זוכען פארשוואונדענע פארברעכער, אבער קיינע פון זיי איז ניט אזא ווירקזאמע ווי די צייכענס וואס פארברעכער לאזען איבער אויף זאכען, ווייל דיזע צייכענס בייטען זיך קיינמאָל ניט. דער מענש ווערט מיט זיי געבוירען און ער שטארבט מיט זיי.

אין דעם "פאבליק רעדזשער" ווערען געבראכט זעהר אינטערעסאנטע פאקטען וועגען דיזער אר־ביי וואס די אמעריקאנער רעגיערונג פיהרט אָן. אין 1928 האבען פיער רויבער געמאכט א האלב אפ אויף א באנק אין קאמאר, קאלאראדא, דער פּרעזידענט פון דער באנק אין זיין זוהן זיינען ערמאָרדעט געווארען. א צוויי אנגעשטעלטע זיינען געפרידנעפט געווארען און די רויבער זיינען אנטלאָפען מיט 200 טויזענט דאלאר. איינעם פון די געפידי־נעפטע אנגעשטעלטע האבען די באנדיטען ארויסגעווארפען פון דער קאר, אבער דעם צווייטען האבען זיי אויטגעפיהרט און ער איז אריין צו דער קאר, פון א דערבייאיגען שטעדטעל.

נאנצען חאנאראר פאר מיין דאזיגען פעלי־טאן צו דעם יעניגען, וועלכער וועט מיר מענען ענטפערען אויף ראבי׳ן בריקנער׳ס אולטימאטום — פון וואנען האט זיך אנטנומען די ערשטע צעלע אדער די מאָ־טעריע. פון וועלכען דער מענש האט זיך אנטוויקעלט?

דער ערשטער מיר צו געבען די פאָ־סיגע תשובה, באקומט ניט נאר דעם געלט־פרייז, נאר איך וועל אים אויך פראקלאמירען אלס דעם גרעסטען חכם.

און א פרייז בין איך אויך גרייט צו געבען דעם יעניגען, וואס וועט מיר דער־קלערען דעם רעטעניש, אז׳ן קלארענס דעראו׳ס אדערען פליסט טיילווייז אויך בלוט.

"איך וויל ניט קיין קרעדיט, נאר בעסער די קעש" — קאט דעראו גע־טענה׳ט פון דער פלאטפארם, און מזומן, "קעש" הייסט עס שמעקט מער מיט אידישקייט ווי מיט "יענקיזם".

* * *

איך ווייס ניט וויפיעל נוצען די דע־באטע האט וועמען געבראכט — מיר אבער זיכער, וועניגסטענס א טעמע פאר א פעליטאן.

שקל אויפרוף צו די אידען אין קאנאדע

ברידער אידען!

דעם 5־טען פעברואר 1931 וועט אפּגעהאלטען ווערען דער 17־טער אל־וועלטליכער ציוניסטישער קאנגרעס. דער איצטיגער, ספּעציעלער קאנגרעס איז פון באזונדערס גרויסער ווייכטיגקייט. זייט דעם לעצטען קאנגרעס זיינען אין דעם ציוניזם פארגעקומען טרויעריג ווייכטיג געשעהענישען.

די אויגוסט פאסירונגען אין ארץ ישראל אין 1929 זיינען א בלוטיגער קאפּיטעל אין דער געשיכטע פון אונזער ארבייט. דער שאר־באריכט, אפשטעל פון אימיגראציע און לעצטענס דאס שווארצע "ווייסע פאפּיער" פון לארד פאספילד האבען ארויסגערופען א שטורם אין דער נאנצער אידישער וועלט.

דער צייניסטישער קאנגרעס וועלכער איז די אידיש־נאציאנאלע פאלקס פארטרעטונג אין די אלוועלטליכע אידישע טריבונע וועט דארפען דערהויבען זיין שטימע צו דער גאנצער אידישער אין נים־אידישער וועלט.

אויף דעם דאזיגען קאנגרעס דארף דאס קענדער אידענטוס פארגעהמען א געהעריגען פלאץ, כדי צו האבען א באדייד־טענדע פארטרעטערשאפט מוזען מיר פארשפּרייטען א וואס־גרעסערע צאהל־שקלים. יערער שקל צאהלער איז באערב־טיגט צו שטימען פאר דעלעגאטען צום קאנגרעס.

די באדייטונג פון שקל איז א צוויי־פאכע: די שקלים געלדער זיינען די איינציגע קוועלע פון וואנען די ציוניסטי־שע וועלט עקזעקוטיווע דעקט די הוצאות פאר אירער ארגאניזאטאָרישע און פּאָלי־טישע אויפגאבען אין לאנדאן, ירושלים און זשענעוועא. אבער א חוץ דעם פינאנ־ציעלען מאָמענט איז דער שקל פון א גרויסער באדייטונג, ווייל ער איז דער שטימען־צעהלער פון דעם אידישען פאלקס ווילען און פון די פאראינטערעסירטע אי־דישע מאסען אין דעם אויפבוי פון ארץ ישראל אלס דאס אידישע היימלאנד.

וואס מעהר שקלים עס ווערען פאר־קויפט, אלץ גרעסער מיז וואקסען דער אלוועלטליכער פאָליטישער פּרעסטיזש און די מאָראלישע מאכט פון דער ציוניסטי־שער באוועגונג.

מיר אפעלירען דערפאר צו ציוניסטען פון אלע ריכטונגען איבערן לאנד און צו אלע אידען וועלכע זיינען פאראינטערע־סירט אין דער צוקונפט פון ארץ ישראל: קויפט דעם שקל און פארשפּרייט שקלים צווישען אייערע פרייונט און באקאנטע.

זאָל דער שקל פארקויף אין קאנאדע זיין א שטארקע דעמאָנסטראציע פון דער אידישער נאציאנאלער אויפלעבונגס אידעע און פאר דעם אידישען גאולה אידעאל וואס לעבט אין קענדער אידענטוס.

דער פאראיינגטער שקל קאָמיטעט פאר קענדע אין וועלכען צו באטייליגען זיך דיזער אר־ביי וואס מיר האבען אויפגענומען פון פאר־שיידענע פון צוויי מיליאן מענשען און אין אלע ריכטונגען איבערן לאנד און צו אלע אידען וועלכע זיינען פאראינטערע־סירט אין דער דעקונג פון דער באנדע.

דזש. עדגאר האוווער. דער דירעק־טאר פון דער ביורא אוו אינוועסטיגיי־שאן, וואס איז א טייל פון דעם דעפּארט־מענט אוו דזשאסטיס, באהויפּטעט, אז ביי דער אינטערנאציאנאלער קאנפערענץ פון פּאליציי שעפס וואס איז מיט עטליכע יאהר צוריק אָפּגעהאלטען געווארען, איז עטאבלירט געווארען א צענטראלע ביורא, וואס האט אלס איהר אויפגאבע צו זאמלען אנדערען ארויסגעהאָלפען פאר־שטיידען פון באריהמטע פאר־בעטענדיג איהם, אז ער זאָל איהם פאר־באנדאזשירען די וואונד נאכדעם ווי דער דאקטאר האט איהם געהאָלפען. האט דער באדריט איהם אויך ערמאָרדעט און איהם אריינגעוואָרפען צוזאמען מיט זייער אוי־טאמאָביל אין א טאהר. עראפּאלאנען האָ־בען זיך געיאגט נאך די געפערליכע רוי־בער, אבער זיי האבען זיך אויסגעדרעהט און זיינען אוועק. עטליכע טעג שפּעטער האט מען געפונען דעם אויטאמאָביל אויף וועלכען עס זיינען געווען פינגער פרינטס און דיזעע צייכענס